

INTEGRIRANI SEMINARSKI RADOVI KAO ISHOD PROJEKTNE NASTAVE

Dina Vojvodić
Muzička škola „Dr. Miloje Milojević“ Kragujevac
Kragujevac, Srbija

Dr. sc. Vladimir B. Perić
Muzička škola „Dr. Miloje Milojević“ Kragujevac
Kragujevac, Srbija

Sažetak:

Polazeći od teorije višestrukih inteligencija Howarda Gardnera te projektne nastave Johna Deweya, u radu se izlažu učinci podučavanja učenika tehnikom pisanja znanstvenog rada. Format u kome se učenici pismeno izražavaju jest seminarski rad, koncipiran prema modelu integrirane nastave u srednjoj muzičkoj školi. U nju su uključeni predmeti Teorija muzike, Istorija muzike s upoznavanjem muzičke literature, Nacionalna istorija muzike te Srpski jezik i književnost.

Mogućnosti koje pruža takav pristup višestruke su i odnose se na: stjecanje učeničkih vještina u domeni akademskog pisanja prije odlaska na fakultet, što svakako standardi vezani s pisanjem eseja, stručnog teksta i rezimea drugih tekstova zahtijevaju; unapređivanje školske klime, etosa i među učenicima i među profesorima uključenima u proces. Broj predmeta koji se mogu uključiti u određenu temu nije ograničen i tiče se podjednako užestručnih, glazbenih i općeobrazovnih.

Posebno je značajno nadilaženje neusklađenosti programa različitih predmeta u kurikulu pri izradi seminarskih radova, putem anticipiranja teme (za gradivo koje će se iz pojedinih predmeta raditi kasnije) ili utvrđivanja gradiva. Format blok-nastave u obliku okruglog stola za učenike različitih razreda, u tako koncipiranom podučavanju, omogućava učenicima razmjenu iskustava, vršnjačku edukaciju i jačanje kritičarskih sposobnosti učenika.

Takva školska praksa proistekla je i iz dugogodišnjeg rada tima za integriranu nastavu Muzičke škole „Dr. Miloje Milojević“ iz Kragujevca i iz potrebe da koordinatori nastave svoja znanja stečena na doktorskim studijama muzikologije i srpskog jezika i književnosti te samostalnim znanstvenim radom prilagode i prenesu učenicima.

Ključne riječi: seminarski rad, projektna nastava, ishodi, kompetencije učenika

METODIČKE TEORIJSKE POSTAVKE

Integrirana nastava u srednjoj stručnoj školi s vrlo širokim općim obrazovanjem kao što je to srednja muzička škola, ima brojna polja u kojima se može realizirati. Temeljni, muzički predmeti mogu se prije svega prožimati s drugim umjetničkim sadržajima kao što su književnost i slikarstvo (povijest s poviješću kulture i civilizacije) a zatim i s predmetima koji u svom dijelu kurikuluma imaju sadržaj koji potpomažu muzičku(re)produkciju: anatomija (biologija), akustika (fizika), strani jezici (talijanski, engleski, francuski, njemački), korištenje muzičkih softvera (informatika), filozofija muzike (filozofija), psihologija muzike (psihologija), status muzike kao umjetnosti i muzičara u suvremenoj kulturi, odnosno društvu (sociologija).

U procesu stvaranja integriranih radova rukovodili smo se tekstom – muzičkim i književnim kao analitičkim presjekom oba medija. Taj pristup je u skladu sa teorijom višestrukih inteligencija Howarda Gardnera, gde imamo prožimanje muzičke i lingvističke inteligencije:

„Duboko smještene u prošlost, muzika i jezik su se izdigli iz zajedničke ekspresije. Bez obzira da li takvo mišljenje danas ima bilo kakav značaj, izgleda da je jasno da su se, u svom razvoju, muzika i jezik odvojili prije mnogo stotina godina i da danas imaju potpuno drugu funkciju od one koju su nekada imale. Ono što i dalje dijele je ne-vezanost za fizički svijet (za razliku od prostorne i logičko-matematičke domene inteligencije) i suštinu koja je podjednako udaljena od svijeta drugih osoba (što se ispoljava u različitim oblicima lične inteligencije).“ (Gardner, 2011, str. 103).

Dakle, muzika i književnost, kao auditivne umjetnosti, tijesno su upućene jedna na drugu, primarnom građom (kompozicije i beletristika) i sekundarnom (muzička/književna kritika, znanstvene studije, monografije).

Deweyeva opozicija intelekt/praksa u monografiji *Odgoj i demokracija* opisana je kao diskriminacija prakse preko intelektualizma. Potiskivanje empirije “racionalističkim znanjem definicija, pravila, klasifikacija i načina primene izražene simbolima” (Dewey, 1966, str. 189) u slučaju akademskog pisanja nije moguća jer se u ovom slučaju proces rada, pisanje promatra kao zanat, kao životno iskustvo. Taj rad, (engl. labor) može postati duhovno plodan ako se u srednjoškolskoj praksi realizira kroz radionicu, emanaciju procesa pisanja, koja onda može postati dio metodičkog laboratorija, institucije u kojoj se provodi početno akademsko pisanje, a to je u ovom slučaju, srednja škola.

Akademsko pisanje prije svega je oblik komunikacije u jednoj akademskoj zajednici. Svrha je ovakvog pisanja ovladavanje i sažimanje znanja o određenoj problematici, prijenos tog znanja akademskoj zajednici i na kraju znanstvena potvrda tog znanja. Najistaknutiji oblici akademskog pisanja jesu seminarski rad, esej, diplomski, master ili doktorski rad te stručni i znanstveni rad. Ono što je svakako osnovna karakteristika akademskog rada jest logički i znanstveno utemeljen način razmišljanja; mišljenja i iznesene činjenice svakako moraju biti potkrijepljeni relevantnim dokazima i razlozima.

Pravila akademskog pisanja nisu u potpunosti standardizirana. To znači da svaka znanstvena ustanova pojedinačno određuje način citiranja, navođenje literature, fusnota i slično. Zato je važno upoznati se s pravilima pisanja prije samog početka. Akademski tekst ne može se dobro i kvalitetno napisati bez prethodne pripreme. Dobar se znanstveni tekst mnogo lakše i bolje piše ako je priprema temeljito provedena čitanjem adekvatne literature (udžbenik, izvorna literatura, znanstveni članci i sl.) te je prilikom čitanja literature dobro bilježiti najvažnije citate ili mišljenja autora na koje se želimo pozivati ili koje želimo osporiti svojim tekstom¹.

Seminarski rad nastaje kao rezultat analitičko/historiografsko/teorijskih istraživanja s područja odabrane teme. Rad na njemu počinje onda kad se formulira predmet, metode i ciljevi istraživanja; realizira se uz pomoć znanstvene metodologije i završava oblikovanjem stručnog teksta s obveznim postojanjem popisa korištene literature (Marinković, 2008, str. 83). Izradom ovakvog rada razvijaju se učenikove sposobnosti problematiziranja predmeta istraživanja, oblikovanja stručnog teksta i jasnog formuliranja ideja. U tom smislu seminarski rad omogućava praktično ovladavanje metodologijom i tehnikom znanstvenog rada. Temu rada potrebno je problematizirati, a naslov rada mora biti problemski postavljen – kao što je, na primer naslov „Mozartovo i Bayronovo donžuanstvo“. Također, seminarski rad ne može biti zasnovan samo na analitičkom radu, bez konzultiranja relevantne literature. Važna je i svrsishodnost i aktualnost korištene literature (Marinković, 2008, str. 84–85).

¹ <http://akademsko-pisanje.sz-ri.com/akademsko-pisanje/> (pristupljeno 19.11.2018)

Ako uporedimo projektni proces izrade seminarskih radova s koncepcijom metodologije izrade znanstvenog teksta koji daju Lee Cuba i John Cocking, možemo primijetiti određene razlike. Projektni proces podrazumijevao je iščitavanje primarne književne građe i preslušavanje muzičkih primjera, preko tumačenja i analize istih u obje umetnosti, obučavanje i korištenje sekundarne građe uz formulaciju hipoteza i ilustriranje (dokazivanje) istih primjerima iz primarne građe te sklapanje teksta i navođenje periferija akademskog rada (sadržaj, literatura, rezime, ključne riječi). Cuba-Cocking-koncepcija podrazumijeva sljedeće faze: otkriće, brainstorming (prvu verziju), pregledavanje 1, razvijanje 1, organiziranje, razvijanje 2, pregledavanje 2, radnu verziju, čitanje dokaza, pregledavanje 3, tiskanje (Kuba i Koking, 2004, str. 14). Razlike nastale u konkretnom procesu izrade seminarskih radova su sljedeće: zbog malog broja sati koji se mogu izdvojiti u nastavnom procesu zbog opsežnosti gradiva i prenatrpanosti programa, učenici su upućeni da pišu koautorske radove (a u akademskom svijetu to i jest službena praksa). Učenici pregledavanje sažimaju uzajamnim komentiranjima unutar grupe, radna verzija daje se mentorima (predmetnim profesorima) tako da je i među njima potrebna značajna koordinacija.

POČETNO AKADEMSKO PISANJE KAO PREDMET PROJEKTNE NASTAVE

U suvremenim definicijama muzikologije prevladava shvaćanje o njenoj interdisciplinarnoj biti. Danas se povijest muzike smatra ključnom muzikološkom disciplinom i definira se kao samostalno znanstveno područje koje kritički proučava izvore, tumači funkcioniranje povijesti, sjedinjuje povijesna istraživanja s teorijom muzike, a kreće se i k općoj povijesti i povijestima umetnosti i književnosti, filozofiji, estetici, sociologiji i psihologiji.

Pitanja određenja pojma metodologije znanosti o muzici eksplicirana su u različitim radovima i studijama. U tom smislu ističe se pitanje određenja samog termina metodologija, ali i njenog značenja – metodologija je znanost o metodi znanstvenog istraživanja (Marinković, 2008, str. 17). Potom se upozorava na odnos metodologije i logike, analizu odnosa opće metodologije i metodologija posebnih znanosti i razmatra se odnos teorije i metode. U tom smislu metodologija uključuje kritičku analizu znanstvene tehnike i bavi se pitanjima strategije i organizacije znanosti (Novaković, 1994, prema Marinković, 2008, str. 17).

Muzikologija kao znanost o muzici podrazumijeva određenje predmeta i metoda istraživanja, kao i odnosa muzikologije prema drugim disciplinama. Povijest muzike tako se smatra ključnom muzikološkom disciplinom i kao samostalno znanstveno područje proučava i tumači izvore i funkcioniranje povijesti (Marinković, 2008, str. 23); povezuje povijesna istraživanja s teorijom muzike, ali se kreće i k općoj povijesti i povijestima umjetnosti i književnosti, k estetici, psihologiji, sociologiji i drugim disciplinama.

U izradi seminarskih radova primjenjuju se principi znanstvenosti, primjerenosti, svjesne aktivnosti, sistematičnosti i postupnosti, princip trajnosti, znanja, vještina i navika. Zadovoljiti princip primjerenosti predstavlja poseban izazov jer morate prilagoditi znanja s drugog nivoa visokoškolskog obrazovanja srednjoškolcima koji ranije u ovom području i nisu imali iskustva. Posljednji princip predstavlja most između srednjeg i visokog obrazovanja.

Više je metoda koje se primjenjuju u ovom obliku nastavnog procesa. Na prvom mjestu to je tekst metoda u fazi analize, a potom i metoda referiranja u završnom dijelu projektne nastave. Također, izrada korelacijskih seminarskih radova nalazi se u presjeku više sustava nastave Srpskog jezika i književnosti: interpretativno-analitičkog, problemsko-stvaralačkog, korelacijsko-integracijskog sustava, učenja otkrivanjem ali i u sustavu programirane nastave, ako se proces obrazovanja tako koncipira.

Seminarski rad nastaje kao rezultat analitičko/historiografskog/teorijskih istraživanja u području odabrane teme. Rad na njemu počinje onda kada se formulira predmet, metode i ciljevi istraživanja; realizira se uz pomoć znanstvene metodologije i završava oblikovanjem

stručnog teksta s obveznim postojanjem popisa korištene literature. Seminarski rad ne može biti zasnovan samo na analitičkom radu, bez konzultiranja relevantne literature. Važna je takođe i svrsishodnost i aktualnost korištene literature.

Od teorija učenja koje su utjecale na muzičko obrazovanje u poslednjih nekoliko godina izdvajaju se teorije Françoysa *Gagnéa* i Émila *Jaques-Dalcrozea*. Biljana Jeremić u svojoj doktorskoj disertaciji navodi da se ističu osam *Gagnéovih* kategorija hijerarhijskih teorija učenja muzike te označavaju pedagošku filozofiju s rigidnim sekvencama aktivnosti kojih se svi učenici pridržavaju (Jeremić, 2013, str. 8). Napredak je učenika od jednog nivoa do sljedećeg hijerarhijski bez mogućnosti povratka na prethodni nivo. S druge strane *Jaques-Dalcrozeova filozofija* kretanja i harmoničnosti ima takođe veoma važan utjecaj u muzičkom obrazovanju. Njegova ideja zasniva se na fuziji senzornog i intelektualnog iskustva kroz koje „vještine i shvaćanja od najniže do najviše ostvarenih muzičara, su izgrađene na aktivnom sudjelovanju u muzičkom iskustvu“ (Landis, 1972, str. 9).

Edwin Gordon (Gordon, 1984) u svojoj teoriji učenja muzike (*Music Learning Theory*) postavlja tezu da pedagoška primjena teorije učenja muzike vodi učenike k razumijevanju muzike. Struktura spomenute teorije zasniva se na tome da učenici trebaju učiti kako se pripremiti za učenje muzičkih vještina i razumijevanje muzike. Iako je spomenuta teorija učenja muzike usmjerena prije svega na proces mentalnog sluha i shvaćanja muzike kad zvuk nije fizički prisutan, može se svakako primijeniti i na razumijevanje muzike kroz početno akademsko pisanje seminarskih radova kao ishodište projektne nastave.

Treba svakako naglasiti da je osnovni zadatak projektne nastave utjecaj profesora na razvoj stvaralačkog i kritičkog mišljenja učenika. Zahtjevi su ovakve vrste nastave najbrže i najefikasnije postizanje ciljeva kao i kriterija za vrednovanje krajnjih rezultata. Također, pri korištenju ovakve vrste nastave kod učenika treba razviti fleksibilnost, originalnost, fluentnost i sposobnost komunikacije, što je kroz primer pisanja seminarskih radova u ovom slučaju svakako postignuto. Dostignute su i dvije dimenzije mišljenja koje svakako treba razviti kroz projektnu nastavu – logičko² i stvaralačko mišljenje (Đorđević, 2007, str. 83).³

PROJEKTI PROCES

U projektni proces izrade korelacijskih (integriranih) seminarskih radova u Muzičkoj školi „dr. Miloje Milojević“ u Kragujevcu bila su uključena ukupno 103 učenika prvog, drugog i četvrtog razreda, dobi od petnaest do devetnaest godina. Izrada seminarskih radova prošla je kroz sljedeće etape: 1. Formuliranje ciljeva, gde je ključno bilo kod učenika razviti osjećaj za formuliranje problema u seminarskom radu. Svi problemi u seminarskim radovima težili su prema mostu između muzike i književnosti u smještanju teme u oba medija. 2. Priprema i planiranje bili su iznimno opsežni. Profesori su napravili korelacijski pojmovnik na čijoj su osnovi odabrali književnu/notnu građu za književnu/muzičku analizu. Potom su usuglasili zahtjeve u odnosu na analitičke zadatke, a potom i kriterije oko ocjenjivanja seminarskih radova. 3. Realizacija je tekla na redovitim satima teorije/(nacionalne) povijesti muzike i srpskog jezika i književnosti. Na određenom broju sati profesori su zajednički bili prisutni kako bi monitoring izrade seminarskih radova bio što uspješniji. 4. Presentacija radova provedena je u prisutnosti svih razreda srednje škole, uključujući i one odjele koji nisu obuhvaćeni izradom seminarskog rada. Pošto se u Muzičkoj školi „dr Miloje Milojević“ ovakav nastavni postupak integrirane nastave

² Logičko (konvergentno) mišljenje zasniva se na striktnim pravilima; učenici koriste činjenice, zakonitosti, analize.

³ Stvaralačko (divergentno) mišljenje oblikuje se putem originalnih i neobičnih ideja, potiče kod učenika samostalnost i samoinicijativu; podržava razvoj stvaralaštva i potiče razvoj sposobnosti pronalaženja originalnih rješenja postavljenog problema.

provodio prvi put, to je bila prilika da se učenici upoznaju s ovakvom praksom koja je najavljena i za narednu školsku godinu.

Sama projektna nastava je, dakle, model organiziranog projekta koji predstavlja kompleksan zadatak zasnovan na problematici koja će podići nivo vještina učenika (na primer čitanja, korištenja literature, pisanja, timskog rada). Učenici se uključuju u proces istraživanja čiji je cilj da nastane proizvod znanstvenog pisanja - seminarski rad. Teme za seminarske radove birane su po komparativno-estetičkom pristupu spoja muzike i književnosti. Oni potom imaju za zadatak zadanu temu istražiti i formirati književno-muzikološko-znanstveni diskurs sa svim njegovim elementima (uvodom, argumentacijom, interpretacijom, rezimeom i navođenjem literature) te radove potom javno prezentirati sa svrhom podizanja retoričkih kvaliteta.

U procesu rada samo za Srpski jezik i književnost po odjelu potrban je bio jedan sat za provjeru čitanja, tri sata za pisanje i dva za prezentaciju, znači ukupno za oba predmeta dvanaest sati u trajanju od dva tjedna. Projektna nastava bila je kratkoročna i predstavlja mješoviti tip usmjeren i na praktične i na istraživačke zadatke. Treba naglasiti da je ovdje u pitanju korelativni pristup nastavi, ali da je i ambijentalni jer nije izveden u klasičnoj učionici nego u svečanoj sali u kojoj su učenici javno nastupali na instrumentima. Ovo za posljedicu ima psihološko suočavanje s efektima treme, tako da ovaj tip nastave kao projektirani cilj ima pozitivan utjecaj na oslobađanje straha od javnog nastupa. Treba napomenuti da su učenici izlagali javno pred publikom u grupama, tako da su stresni efekti bili manji.

Projektni model u ovom slučaju imao je integrativne karakteristike. Potrebno stručno znanje metode i vještine stječu se tijekom provođenja samog projekta praktičnim uputama nastavnika. Oba profesora prošla su kroz akademsko pisanje izvan temeljnih studija (doktorske i master studije), iza njih stoje obranjeni doktorat i master rad, tako da mogu učenicima prenijeti ona znanja koja se inače ne stječu na prvom nivou visokoškolskog obrazovanja. Učenici sami otkrivaju potrebu da nešto nauče, a to se javlja kad su heurističkim pitanjima upućeni na drugačije sagledavanje primarne građe (književnog odnosno notnog teksta koji je nastao na osnovi prvog). Sâm praktični rad, odnosno pisanje seminarskih radova „tjera“ ih da svladaju ono što nedovoljno znaju. Profesor može pretpostaviti manjkavosti u samom procesu projektne nastave, ali zajedno uči s učenicima - prati svoj rad, prateći njihov.

Teorijsko utemeljenje u ovakvom radu nalazi se u pragmatizmu spomenutog Johna Deweya. Ovakvim pristupom ostvaruje se više nastavnih ciljeva: učenicima je omogućen protok znanja od teorije do primjene (prakse), razvijaju se komunikativne i IKT vještine, odnosno digitalne kompetencije (korištenje interneta, prije svega, u stjecanju potrebnih dodatnih informacija), oni postaju efikasni u rješavanju muzičkih i književnometodoloških problema, što ih osposobljava za pisanje seminarskih radova na akademskom nivou. Također ovom nastavnom praksom učenici su upućeni na timski rad i na osvješćivanje vlastite odgovornosti u timu. Kad je riječ o ishodima, učenici su ovim metodološko-metodičkim pristupom bili osposobljeni da zrelo analitički pristupe materiji obje umjetnosti organizirane oko zajedničke, komparativno-estetičke teme (Figura Don Juana kod Mozarta i kod Bayrona, na primjer). Obranom radova učenici su pokazali da su sposobni držati pažnju publici materijom u kraćem vremenskom intervalu (oko pet minuta po učeniku). U procesu evaluacije projekta (seminarskih radova), učenici su u razgovoru na satima s profesorima pokazali da su postali autorefleksivni pojedinci, oni koji uviđaju na kojim se planovima po pisanju znanstvenog (seminarskog) rada mogu i trebaju razvijati. Profesori su im tada također pružili prijedloge za literaturu koja se doticala tehnike izrade znanstvenog rada, a koja je prilagođena njihovom do tada postignutom nivou. S posebnim zadovoljstvom treba istaknuti da se kod učenika vidi spremnost da uče čitavog života, jer iz ovog procesa, nadahnuti uspješnim prezentacijama, izvukli su emotivno pozitivan bilans.

Ovaj je projekt razrednog tipa, ali obuhvaća i sve odjele kojima profesori predaju. S učenicima prvog razreda komparativno-estetička prožimanja književnosti i muzike bila su teorijske prirode, dok su učenici drugog i četvrtog razreda spoj ostvarivali na planu povijesti muzike i

književnosti. Evaluacija na kraju projektnog procesa pokazala je da je moguće uključiti još predmeta u ovaj oblik tematizacije nastave⁴.

STRUKTURA KORELACIJSKOG SEMINARSKOG RADA

Pristup pisanju seminarskih radova u nastavnom procesu realiziranom u Muzičkoj školi „dr. Miloje Milojević“ školske 2017./2018. godine podrazumijevao je rad u više etapa. U prvoj etapi započet je rad na formuliranju predmeta, ciljeva i metodologije istraživanja. Učenici su od profesora dobili prijedloge tema za daljnje istraživanje, koje su oni zatim formulirali na sebi odgovarajući način i predložili profesoru. Zatim su učenici podijeljeni u tročlane ili četveročlane grupe, u kojima je svatko dobio početni zadatak vezan za pronalaženje odgovarajuće građe za izradu rada. Svi su seminarski radovi, dakle, bili koautorski.

Strukturu tipičnog rada činila je naslovniica, sadržaj, uvod, srednišnje poglavlje, zaključak, literatura i (eventualno) prilozi. Izbor teme realizirao se u dogovoru učenika i profesora, ali i u skladu s osobnim afinitetima i znanjem učenika. Tema može biti povezana s nekim prethodnim radovima, ali se teži tome da se okreće problemima za koje učenik smatra kako postoji potreba da budu razriješeni. U tom smislu, traganjem za literaturom znatno je proširio učeničke vidike, razvio kritički odnos prema različitim stručnim pitanjima i obogaćenju znanja. Izbor teme uvjetovan je i gradivom, tako je da izrada seminarskog rada imala ulogu rekapitulacije gradiva.

Prikupljanje građe i plan istraživanja podrazumijevao je određivanje područja, okvira i ciljeva koji će biti realizirani. Težilo se formulaciji problemskog kruga, objašnjenju ciljeva i formuliranju polazne hipoteze rada. Kada se pristupilo prikupljanju materijala, važna je bila planska realizacija i osiguravanje kontinuiteta učeničkog angažmana. Učenici su dobili početnu hrestomatiju tekstova, a potom su se sami upućivali u pretraživanje elektronskih kataloga („Cobiss“, na primer) i u korištenje dostupnih bibliografskih fondova u gradu. Učenicima se također predočavao način korištenja podataka s interneta, a to je uključivalo i principe citiranja i navođenje referenci s interneta u odjeljku vezanom za literaturu. Formirane su tročlane, odnosno četveročlane grupe u svakom odjelu.

Uvodni dio čini postavka problema ili hipoteze, s mogućim osvrtom na primijenjenu metodu istraživanja. Sadržaj mora biti u neposrednoj vezi tekstom koji slijedi, ali se ne treba odnositi na opća razmatranja. Budući da se seminarski rad piše pretežno na nastavnim satima, učenici su dužni povremeno izvještavati o učinjenom. Dinamiku izvještavanja saopćavaju profesori.

Centralni dio rada predviđen je za saopćavanje rezultata istraživanja. Pod ovim podrazumijevamo povijesno-muzičko i književnopovijesno određenje, interpretaciju, verifikacijsku/naratološku analizu kao i muzičku analizu notnog teksta. Kada je riječ o citiranju, treba reći da je tehnika upotrebe citata važna, jer učenici njome stječu odgovornost u kreiranju znanstvenog diskursa, kao i uvažavanje autorskih prava. Učenici mogu ilustrirati primjere ili pružiti vjerodostojan materijal o kojem će se potom diskutirati. Ne bi trebalo citirati opće podatke, već samo one kojima se argumentira određena tvrdnja prvenstveno u onom dijelu koji se odnosi na analizu / interpretaciju danog književnog, odnosno muzičkog djela. Učenici prve godine (na predmetima Teorija muzike i Srpski jezik i književnost) bavili su sljedećim problemima: „Književno-muzička prožimanja Johna Drydena i Henryja Purcella“; „Analiza madrigala Giachesa de Werta na tekst Torquata Tassa“; „Pitagora: Muzika i književnost“. (Ovdje treba nešto napisati o glavnoj hipotezi rada, svakog posebno, šta je centralna tema). Učenici druge godine (na

⁴ Želju za nastavak ovakve prakse iskazali su prisutni kolege iz drugih stručno-muzičkih i općeobrazovnih predmeta. Uprava škole također je voljna podržati daljnji razvoj ovakve nastavne prakse, tako da je čitav postupak pozitivno utjecao na etos, kako u pravcu učenik-učenik, nastavnik-učenik, nastavnik-nastavnik, tako i u pravcu učenik-(drugi) nastavnici-ravnatelj.

predmetima Povijest muzike s upoznavanjem muzičke literature i Srpski jezik i književnost) bavili su se sljedećim temama: „Soneti Francesca Petrarce u muzičkoj vizuri Franza Liszta“; „Komparativno-estetička analiza: Cervantesov i Straussov *Don Quijote*“; „Odnos književnosti i muzike: Nietzscheov i Straussov *Zarathustra*“; „Mozartovo i Bayronovo donhuanstvo“. Učenici četvrte godine (na predmetima Nacionalna povijest muzike i Srpski jezik i književnost): „Odnos poezije i muzike na primjeru pjesme Na Liparu Đure Jakšića i muzike Stanojla Rajičića“; „Suodnos Nietzscheov i Wagnerovog stvaralaštva“; „Stankovićevo i Konjovićevo stvaranje *Koštane*“; „Književno-muzička prožimanja u poetici Ljubice Marić“.

Prikupljanje građe za izradu radova povjeren je u velikoj mjeri učenicima, ali su profesori također davali sugestije za izbor relevantnih referenci. Učenicima su na satu dani određeni tekstovi, članci i prilozi koji se odnose na određenu problematiku, s ciljem da na kraju sata svaka grupa izloži svojevrsnu analizu danih referenci, s naglaskom na to što je za njihovu temu najrelevantnije. Takav princip rada trajao je tri sata. Nakon svakog sata učenici su imali za domaću zadaću pripremiti jedan dio teksta koji će kasnije iskoristiti za daljnje istraživanje. Četvrti sat namijenjen je oblikovanju uvodnog i jednog dijela središnjeg teksta na čijem kraju su učenici izlagali ono što su izradili. Također, na ovom satu učenici su sastavljali i most teksta u kojem su spajali znanja iz obaju predmeta na zadanu temu. Peti sat bio je namijenjen završnom oblikovanju teksta, sastavljanju zaključnih razmatranja, popisa literature i priloga u konzultaciji s profesorom. Šesti sat predstavljao je javno prezentiranje radova svih učenika na kojemu su bili prisutni profesori ostalih predmeta, ravnateljica i školski psiholog. Javna prezentacija predstavljala je svojevrsnu diskusiju i interakciju svih učenika zajedno s profesorima.

REZULTATI SEMINARSKIH RADOVA I UČENIČKA POSTIGNUĆA

U seminarskom radu „Pitagora, muzika i književnost“ učenici su se, osim suodnosa između muzike i književnosti, bavili i odnosima između matematike i filozofije s prethodno spomenutim umjetnostima. Kao primarna građa bile poslužile su dvije pjesme: „Pjesma o Pitagori iz X. stoljeća i pitagorejska ljestvica“ i pjesma Žana Sizoe iz XIV. stoljeća u kojemu je Pitagora bitan svijet predmetnosti. U muzičkom dijelu rada učenici su obrađivali Pitagorin odnos prema muzici, postavivši tezu da svijet, prema njegovom mišljenju, čine dva elementa: harmonija i brojevi. Također, podvučena je i definicija pitagorejske skale u kojoj on povezuje različite segmente muzičke ljestvice.

Rad „Književno-muzička prožimanja *Johna Drydena* i *Henryja Purcella*“ obuhvatio je komparativno-estetičku analizu barokne pjesme *Johna Drydena* pod nazivom „Oda povodom smrti *Henryja Purcella*“ s posebnim naglaskom na vezi između mita o Orfeju, njegove pozicije u muzici (književnosti) i *Drydenove* pjesme. Rad je obogaćen i diskursom, odnosno analitičkim prožimanjima ornamentike i agogike književnog teksta (muzičkim parametrima analiziran je književni tekst).

„Analiza madrigala Giachesa de Werta na tekst Torquata Tassa“ podrazumijevala je verifikacijsku analizu pesme (određivanje metričke dominante te ritma pjesme izradom grafikona), objašnjenje pojma madrigala (gdje se zašlo u područje predmeta Muzički oblici koji učenici prvog razreda dobivaju naredne godine), određivanje ornamentike i agogike književnog teksta renesansnog pisca Torquata Tassa, gde je provedena hibridizacija muzičke notacije i književnog teksta s ciljem auditivnog dočaravanja govorne interpretacije. I ovaj rad, kao i prethodni, obuhvaća analitički diskurs o agogičkim i ornamentičkim svojstvima samog književnog teksta, s dodatkom spomenutog analitičkog diskursa o samom žanru madrigala koji je u renesansnoj muzici predstavljao *de facto* specifičnost same epohe.

Prelazeći s plana teorije muzike na plan (nacionalne) povijesti muzike, treba reći da su radovima druge i četvrte godine obuhvaćeni pravci od renesanse do kraja XX. stoljeća. „Kompa-

rativno-estetička analiza: Cervantesov i Straussov *Don Quijote*“ u svojoj osnovi sadrži analizu deset varijacija na donkihotovske borbe. U tekstu je dan i kratak pregled života i stvaralaštva skladatelja i pisca, kao i stilska analiza skladbe (simfonijske pjesme) i romana. U mostu su učenici muzičkim terminima (dinamika, razvoj muzičkih rečenica, perioda, tempo) opisivali književnu borbu Don Kihota za svoja uvjerenja.

Seminarski rad „Mozartovo i Bayronovo donhuanstvo“ donosi analizu klasicističke opere Don Giovanni i romantičarskog romana *Don Juan* što je prilično zahtjevan zadatak, jer učenici moraju poznavati stilske karakteristike ove dijve dijametralno suprotne epohe. Na početku rada, učenici su predstavili glavne karakteristike lika i djela Mozarta (s naglaskom na njegovo operno stvaralaštvo), da bi potom prešli na stilsku analizu samog dela. Postavljena je i jedna od glavnih teza kada je o ovoj temi riječ – odnos prema ženi; u fokusu je i muzička interpretacija glavnih likova. Učenici su u zaključku iznijeli argumente o ova dva različita lika Don Juana.

„Soneti Francesca Petrarce u muzičkoj vizuri Franza Liszta“ pokazuju na primjeru analize značenja soneta 47, 104 i 123 odabir muzičkog sadržaja spram književnog. Tumačenje značenjskog sloja književnog teksta odredio je tok muzičke analize. Muzikološki su obrađena spomenuta tri soneta s akcentom na odnos tonaliteta prema samom književnom tekstu i na izgled melodije koja prati (obogaćuje) određene stihove.

U radovima „Odnos književnosti i muzike: Nietzscheov i Straussov *Zarathustra* i „Suodnos Nietzscheovog i Wagnerovog stvaralaštva“ imamo utjecaj nietzscheanske filozofije u integriranu problematiku područja muzike i književnosti. U prvom radu odnos *Zarathustre* prema pitanjima života i sreće bio je polazište u analizi muzičkih tokova kod Straussa, dok je u analizi suodnosa Nietzschea i Wagnera, u drugom radu, proveden pozitivistički (biografistički) postupak kako bi se objasnila veza između ovih dvaju velikana XIX. stoljeća. Kroz prvi rad učenici su ostvarili muzičku analizu Straussove poeme s naglaskom na simfonijski (programski) aspekt stvaralaštva skladatelja. U drugom radu, u muzikološkom segmentu, učenici su obuhvatili i aspekt kritičke analize – kritički diskurs skladatelja o svom djelu, ali i različita mišljenja drugih autora. Učenici su došli do zaključka da se mišljenje skladatelja i drugih kritičara u velikoj mjeri poklapalo, a odnosilo se na to da je djelo koje stvori umjetnik ogledalo njegove duše i da postoje umjetnici (kakav je Wagner) koje možemo upoznati samo kroz njihova djela. U radu je naglašen i stav kritičara (s kojim se i sam skladatelj slaže) da je Wagner oduzeo muzici pravo da bude samostalna; ona je morala biti spojena s poezijom, mimikom i arhitekturom i pri tom suodnosu treba biti stvoreno najviše umjetničko djelo, drama.

Kad je riječ o prožimanjima srpskog jezika i književnosti i muzike, u seminarskom radu „Stankovićevo i Konjovićevo stvaranje Koštane“ fenomen suglasja između muzike i književnosti možemo pratiti na fonu muzičke interpretacije književnog teksta i na kritičkim relacijama koje su postojale između one u književnoj domeni (Jovan Skerlić) i one u muzičkoj (Miloje Milojević). Učenici su kroz rad razmatrali kritiku Miloja Milojevića stavljajući naglasak na elemente koje je autor izdvojio kao pozitivne i kao negativne osobine ove opere. Oba aspekta pozicionirana su u radu u skladu s određenim zapažanjima i hipotezama. Mišljenja obaju kritičara, i Milojevića i Konjovića, interpretirana su istim tonom – naglaskom na psihološkoj karakterizaciji likova u operi (libretu) i književnom tekstu. I Milojević i Skerlić smatraju da je Koštana pjevačica koja oslikava buran, veseo život i razdraganu mladost. Ta djevojka ima nemirnu, upečatljivu dušu umjetnika, zajednicu duše s jednim velikim Sve. Na ovome su u svojim kritikama inzistirali i Milojević i Skerlić, što su učenici kroz rad i podvukli.

Naredni rad, „Odnos poezije i muzike na primjerima pjesme Na Liparu Đure Jakšića i muzike Stanolja Rajičića“, pokazuje strategije Rajičićevog odabira teksta srpskog romantičara i postupke muzičke ciklizacije. U pitanju je ciklus od pet pjesama za bas i orkestar koje su učenici muzički analizirali s ciljem povezivanja poezije i muzike ovih dvaju romantičarskih autora.

Na kraju rad „Književno-muzička prožimanja u poetici Ljubice Marić“ predstavlja rasvjetljavanje prožimanja muzike i književnosti u stvaralaštvu kragujevačke zavičajne pjesnikinje i

skladateljice Ljubice Marić. Učenici su primjenom hermeneutičke metode tumačili ovu izuzetno hermetičnu poeziju i muziku. Ovdje se također može govoriti o suodnosu muzičkog i literarnog opusa, ovoga puta istog autora. Na taj su način učenici komparativno analizirali muzički opus skladateljice i njezin literarni ciklus *Tablice*. Učenici su ovakvom analizom došli do zaključka da je skladateljica u svom opusu konstantno prožimala gradaciju kao jednu vrstu ritualnog u svojim muzičkim i literarnim djelima. Kao primer koristili su kompoziciju *Tri preludijuma* koju su poistovjetili s jednim dijelom njene poezije. Analitičkim diskursom došlo se do toga da se motivsko razvijanje i postupna gradacija u dinamici (u skladbi) mogu pronaći i u pojedinim stihovima njezine poezije – „*U daljini, U praznini, U haosu...*“

ISPUNJENJE STANDARDA U FINALNOJ VERZIJI RADOVA

Tijekom pisanja, ali i prezentiranja izrađenih seminarskih radova, učenici su zadovoljili sljedeće standarde:

2SJK.1.1.5 i s njim u vezi 2SJK 2.1.5 i 2SJK 3.1.2. – (izlaže u zvaničnim situacijama, javno i pred većim auditorijem o temama iz područja jezika, književnosti i kulture koje su predviđene gradivom; ima razvijene govorničke (oratorske) vještine; pretpostavlja različite stavove auditorija i u skladu s tim problematizira pojedine sadržaje; prepoznaje i analizira verbalnu i neverbalnu reakciju sugovornika, odnosno auditorija i tome prilagođava svoj govor) (Pejić, 2015, str. 28, 36). Učenici su ovaj standard ispunili jer su izlagali radove iz zajedničke domene književnosti i muzike pred auditorijem koji su činili svi srednjoškolci Muzičke škole “dr Miloje Milojević” (141 učenik), profesori i uprava škole. Pri završnoj diskusiji s publikom i profesorima-mentorima, učenici su izlagali svoje viđenje tuđih i vlastitog izlaganja.

2SJK 2.2.2 (razumije složeniji književnometnički i neumjetnički tekst: prepoznaje njegovu svrhu; utvrđuje ključne riječi u različitim tipovima tekstova; izdvaja glavne ideje iz ovih vrsta tekstova; prati razvoj određene ideje u njima; navodi primjer iz njih i citira dio/dijelove da bi analizirao te vrste tekstova ili potkrijepio vlastitu argumentaciju; prepričava i rezimira te vrste tekstova u cjelini ili njihove dijelove) (Pejić, 2015, str. 47,48). Ovaj je standard ispunjen kad su učenici koristili i primarnu literaturu vezanu za izradu korelacijskog seminarskog rada. Njihovi odgovori u propitivanju tijekom nastavnog procesa bili su ocjenjivani, a sami učenici, ako je to bilo potrebno, bili su upućivani na rješavanje podzadataka u cilju razumijevanja čitanog teksta.

2SJK.1.3.3. i 2SJK.2.3.3. (U pisanju rada osim preporučene literature koristi i literaturu do koje dolazi vlastitim istraživanjem; poznaje osnovna pravila tehnike znanstvenog rada (naslovna strana, fusnote, sadržaj, bibliografija...); 2SJK.3.3.3. (Analitički redigira svoje i tuđe tekstove (s obzirom na stil, kompoziciju, žanr i problematiku) (Pejić, 2015, str. 79, 80, 81). Učenici su pretraživali znanstvene tekstove na internetu na srpskom i engleskom i koristili ih aktivno u razradi problema u integriranim seminarskim radovima.

2SJK.1.4.6. i s njim u vezi 2SJK.2.4.6. (Ima bogat i uravnotežen leksički fond, uključujući i intelektualni i internacionalni leksik i poznavanje najfrekventnijih internacionalnih prefiksa i sufiksa. Taj fond upotrebljava u skladu s prilikom; vidi jezik kao niz mogućnosti koje mu služe da izrazi individualno iskustvo i usmjeren je k bogaćenju vlastitog rječnika; poznaje hiperonimiju/hiponimiju, paronimiju; razlikuje leksičke slojeve; poznaje metonimiju kao leksički mehanizam). Primijećeno je da je kroz nastavni proces u radu s književnoznanstvenim i muzikološkim diskursom došlo do izvjesnog uobličavanja iskaza učenika, jer su bili u poziciji da koriste novonaučene termine. To je dovelo do izmjene standardnih odgovora u pravcu jasnijeg, temeljnijeg i argumentiranijeg iskaza.

2SJK.1.5.8, 2SJK.2.5.8 i sa njima u vezi 2SJK.3.5.8. (U tumačenju književnog djela kritički koristi preporučenu i samostalno izabranu sekundarnu literaturu (književnopovijesnu, kritičku, autopoetičku, teorijsku); Standard je zadovoljen radom na tumačenju i analizi sekundarne lite-

rature, s kojom se u praksi ne susreću češće. Sekundarna literatura problematikom i težinom prilagođena je mogućnostima učenika s ciljem da se ostvari korak naprijed u korištenju i prozivodnji znanstvenog diskursa.

2SJK.1.5.9, 2SJK.2.5.9 i 2SJK.3.5.9. (Na osnovi djela srpske i svjetske književnosti u obveznom i vlastitom izboru širi čitateljska znanja, primjenjuje strategije koje su usuglašene s tipom/žanrom književnog djela i razvija jezični, literarni, kulturni i nacionalni identitet). Baveći se zavičajnim skladateljima/piscima i onima koji su bili značajni za nacionalni preporod (prije svega to su romantičari) učenici su ovim seminarskim radovima ispunili zahtjeve ovog standarda.

Treba napomenuti da su grupirani standardi na osnovnom, srednjem i naprednom nivou i da je kod različitih učenika u grupi primijećeno zadovoljavanje različitih standarda (netko je zadovoljio u području napredni, netko srednji, a netko osnovni nivo). Zbog toga ovako navodimo ispunjenje standarda.

ZAKLJUČAK

Integrirana nastava u svom projektnom vidu, čiji je produkt korelacijski seminarski rad, omogućila je u domeni početnog akademskog pisanja korelaciju dviju auditivnih umjetnosti: muzike (čiji je reprezent sadržaj iz predmeta Teorija muzike i (nacionalna) Povijest muzike) i književnosti (Srpski jezik i književnost). Radionički rad, čiji su rezultat koautorski učenički radovi, svojom je prirodom utjecao na razvoj timske i heurističke duha učenika, kao i na uzajamnu vršnjačku edukaciju, neophodnu da se riješe problemi koje zahtijeva sam rad.

Učenici su korištenjem primarne i sekundarne literature (tekstova i muzičkih primjera) nastavni proces odveli u pravcu ispunjavanja kompetencija za cjeloživotno učenje, komunikaciju, rad s podacima i informacijama, rješavanje problema kao i digitalnu i estetičku kompetenciju. Mnoštvo nastavnih standarda realizirano je ovakvom praksom. Oni su vezani za razumijevanje književnougjetničkog i neumjetničkog teksta, stručnog i kritičkog korištenja literature, bogaćenja leksičkog fonda, kao i za izlaganje u javnim situacijama i jačanje retoričkih vještina. Na planu razvoja školskog etosa ovaj nastavni proces pozitivno je utjecao i na razvoj relacija učenik-nastavnik, nastavnik-nastavnik kao i učenik-(drugi) nastavnici-ravnatelj.

Početno akademsko pisanje moguće je realizirati u više predmeta u jednom odjelu izradom jedne seminarske teme u više dobnih (heterogenih) grupa. Taj postupak je vrlo srodan pedagogiji Marije Montessori i prevladava neusklađenosti u programima, omogućujući učenicima da slobodno "upijaju" znanja u svim područjima koja su vezana za temu seminarskog rada. Tako se seminarski rad "Petarcarca-Liszt" može realizirati s učenicima 1. razreda, gdje u području književnosti istražuju renesansu i u sklopu nje pjesništvo Francesca Petrarce; 2. razreda, gdje se stilska formacija renesanse u domeni slikarstva istražuje u sklopu predmeta povijest s poviješću kulture i civilizacije, te s učenicima 3. razreda koji opus Franza Liszta proučavaju u sklopu predmeta povijest muzike s upoznavanjem muzičke literature.

Izrada integriranih mentalnih mapa kao priprema za pisanje korelacijskih seminarskih radova također je jedna od metodičkih opcija kojoj možemo pribjeći u vođenju učenika. Koristeći buzanovsku koncepciju umrežavanja centralnog pojma s pojmovima direktne povezanosti, odnosno s glavnim granama iz kojih izbijaju bočni kraci manje važnosti, učenici dobivaju mogućnost da na jednom mjestu (ekranu/papiru) steknu pregled teme. Simbolizacija, buzanovski rečeno, oslobađa asocijativne 'kuke' utječući na intenziviranje kreativnosti i originalnosti.

Profesionalnu orijentaciju moguće je ostvarivati kroz integrirane seminarske radove posebno u područjima koja obuhvaćaju interdisciplinarna prožimanja, kao što su komparativna estetika, ali čak i izvan muzike (biokemija, fizička kemija, biomedicina). Metodički bitan korak ovdje može biti ocjenjivanje na osnovi portfolija gde su, prema koncepciji Easley i Mitchell, profesori voditelji projekta, a učenici oni kojima se pruža kontinuirana podrška i kojima se omo-

gućuje javno prezentiranje učinjenog. Ovako koncipiran seminarski rad postaje bitan dio portfolija i ako se negdje objavi, mogao bi prerasti u značajanu akademsku referencu, odnosno dragocjen element radne biografije (CV-a).

Zaključno, ovakav vid projektne nastave zadovoljava principe kreativnosti izložene u Marinkovićevoj *Metodici kreativne nastave srpskog jezika i književnosti*, a koji podrazumijevaju intenzivan rad, radoznalost, slobodu, otvorenost, stvaralačko promatranje, nonkoformizam, usmjerenost mišljenja, divergentno mišljenje, bogat intelektualni doživljaj i odnose povjerenja i suradnje. U vremenu koje slijedi stjecanje vještina, kao što je i ovo koje predstavlja akademsko pisanje, imat će bitno mjesto u formiranju budućih akademskih građana.

LITERATURA

- Buzan, T. & Buzan, B. (1999). *Mape uma: briljantno razmišljanje*. Beograd: Finesa.
- Djui, Dž. (1966). *Vaspitanje i demokratija: uvod u filozofiju vaspitanja*, Cetinje: Obod.
- Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: the DMGT as a developmental theory. *High ability studies. The journal of the European Council for High Ability, ECHA*, Carfax Publishing. Vol.15, No. 2, Ulm, University, Germany, 212-230.
- Gardner, H. (2011). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*, New York: Basic Books. Pristupljeno 25.09.2018. sa <http://powervina.vn/media/1109/frames-of-mind-the-theory-of-mi.pdf>
- Gordon, E. E. (1984). *Learning Sequences in Music*. Chicago: G.I.A. Publications.
- Đorđević, V. (2007). Inovativni modeli nastave. *Obrazovna tehnologija*. Pristupljeno 25.11.2018. sa <https://docplayer.net/21126321-Inovativni-modeli-nastave-integrativna-nastava-projektna-nastava-i-interaktivna-nastava.html>.
- Izli, Š. & Mičel, K. (2004). *Ocenjivanje na osnovu portfolija: šta, gde, kada, zašto i kako*. Beograd: Kreativni centar.
- Jeremić, B. *Efekti primene inovativnih metodičkih pristupa u nastavi muzičke kulture*, doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet. Pristupljeno 22.10.2018. sa http://www.ff.uns.ac.rs/studije/doktorske/uvid_javnosti/BiljanaJeremic_disertacija.pdf.
- Kuba, L. & Koking, D. (2004). *Metodologija izrade naučnog teksta: kako se piše u društvenim naukama*. Podgorica: CID, Banja Luka: Romanov.
- Landis, B. & Carder, P. (1972). *The Eclectic Curriculum in American Music Education: Contributions of Dalcroze Kodaly, and Orff* Washington, D.C.: Music Educators National Conference.
- Marinković, S. (1995). *Metodika kreativne nastave srpskog jezika i književnosti*. Beograd: Kreativni centar.
- Marinković, S. (2008). *Metodologija naučnoistraživačkog rada u muzikologiji*. Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Montesori, M. (2016). *Upijajući um*. Beograd: Miba books.
- Novaković, S. (1994). *Uvod u opštu metodologiju i istoriju metodološke misli*. Beograd: Filozofski fakultet.
- Pejić, A. (ur.) (2015). *Opšti standardi postignuća za kraj opšteg srednjeg i srednje stručnog obrazovanja i vaspitanja u delu opšteobrazovnih predmeta za predmet Srpski jezik i književnost*, Beograd: Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja. Pristupljeno 1.12.2018. sa <http://akademsko-pisanje.sz-ri.com/akademsko-pisanje/>

Integrated Seminar Papers as the Result of a Project-Based Teaching

Abstract: Starting with Howard Gardner's theory of multiple intelligences and John Dewey's project teaching, the paper exposes the effects of teaching students by means of the technique of writing scientific papers. The format of students' expressing themselves in a written form is a seminar paper, outlined according to the integrated teaching model in music school. This comparative and aesthetic approach of writing students' papers encompasses the subjects of Music theory, History of music, National history of music and the Serbian language and literature.

The possibilities provided by such an approach are multiple and relate to: acquiring students' skills in the domain of academic writing before entering a university, and which is certainly required by standards related to writing essays, vocational texts and summaries of other texts; enhancing school climate, ethos, not only among students, but also among teachers included in the process. The number of subjects whose content can be interconnected in a specific topic is not limited, and it equally relates to narrower vocational, music and general education subjects. The outcomes of this method of work are focused on the most possible functional meeting demands, which each subject individually brings along.

What is particularly important is the overcoming curriculum incompatibilities of different subjects when writing seminar papers, by means of anticipating the subject or by revising material. The block teaching format in the form of round table for students of various grades, in such conceived teaching, enables students' exchange of experiences, peer education and strengthening of students' critical abilities.

Such school practice comes, not only from long-standing work of Integrated teaching team of music school "Dr Miloje Milojević" in Kragujevac, but also from the need of coordinators of the teaching process to adapt and transfer knowledge acquired during doctoral studies of musicology to students.

Keywords: seminar paper, project teaching, outcomes, student competences

Integrierte Seminararbeiten als Ergebnis des Projektunterrichts

Zusammenfassung: Von der Theorie multipler Intelligenzen von Howard Gardner und des Projektunterrichts von John Dewey ausgehend, werden in der Arbeit Auswirkungen der Belehrung der Schüler durch die Technik des Verfassens wissenschaftlicher Arbeit präsentiert. Das Format der schriftlichen Äußerung der Schüler ist die Seminararbeit, die nach dem Modell des integrierten Unterrichts in der Musikschule konzipiert ist. Solcher Unterricht umfasst die folgenden Fächer: Musiktheorie, Musikgeschichte und Kennenlernen der Musikkultur, nationale Musikgeschichte und serbische Sprache und Literatur.

Dieser Ansatz bietet vielfältige Möglichkeiten und zwar erwerben die Schüler hierbei Fertigkeiten im Bereich des Verfassens akademischer Texte bereits vor dem Studium, nämlich Fertigkeiten, die beim Verfassen von Essays, Zusammenfassungen und Fachtexten zum Standard gehören. Ferner trägt dieser Ansatz zur Verbesserung des Schulklimas unter Schülern und unter Lehrern bei. Die Anzahl der Fächer, die in ein bestimmtes Thema einbezogen werden können, ist nicht begrenzt und betrifft gleichermaßen eng fachorientierte und allgemeinausbildende Fächer, sowie Fächer im Bereich Musik.

Besonders bedeutend ist es dabei die mangelnde Übereinstimmung der Programme unterschiedlicher Fächer im Lehrplan zu überbrücken und beim Verfassen der Seminararbeiten bestimmte Themen zu antizipieren (wenn die Lerninhalte in bestimmten Fächern erst später behandelt werden) oder den Lernstoff zu wiederholen und zu festigen. Eine derartig konzipierte Belehrung ermöglicht den Schülern verschiedener Klassen in den Doppelstunden und im Format der runden Tische Erfahrungen auszutauschen, führt zum kollegialen Lernen und zur Stärkung der kritischen Fähigkeiten der Schüler.

Die hier beschriebene Schulpraxis entstammt der langjährigen Arbeit des Teams für integrierten Unterricht der „Dr. Miloje Milojević“ Musikschule aus Kragujevac und ist Folge des Bedarfs von Koordinatoren, ihre an Doktorstudien der Musikologie und der serbischen Sprache und Literatur erworbenen Kenntnisse durch eigenständige wissenschaftliche Arbeit anzupassen und den Schülern zu vermitteln.

Schlüsselbegriffe: Seminararbeit, Projektunterricht, Lernergebnisse, Schülerkompetenzen